

УДК 343.23

Ю. В. Гродецький,
канд. юрид. наук, доц., доцент
кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ДОБРОВІЛЬНА ВІДМОВА ПРОВОКАТОРА ЗЛОЧИНУ

Досліджуються проблеми добровільної відмови провокатора злочину та пропонуються шляхи їх вирішення. Сформульовані пропозиції щодо доповнення ст. 31 КК України положеннями про добровільну відмову провокатора злочину.

Ключові слова: добровільна відмова, провокатор злочину, провокація злочину.

Питанням добровільної відмови провокатора злочину приділяли увагу у своїх дослідженнях такі вчені, як О. І. Альошина, О. А. Арутюнов, В. В. Безуглов, В. Д. Іванов, К. О. Панько, О. Д. Сафронов, М. М. Скорілкін, О. В. Ус та ін. Утім, потрібно визнати, що на сьогодні багато спірних питань так і залишилися відкритими. Багато в чому це зумовлено тим, що у КК України відсутні спеціальні положення про добровільну відмову провокатора злочину. Більше того, саме поняття провокатора у законодавстві не визначено, а у науці кримінального права залишається дискусійним.

Кримінальному законодавству України вже давно відоме поняття провокації хабара (неправомірної вигоди, підкупу), яке дозволяє зрозуміти основні особливості провокації злочину та діяльності провокатора злочину. У КК 1960 р. була передбачена лише одна стаття 171 («Провокація хабара»), де надавалося визначення провокації хабара, під якою розумілося свідоме створення посадовою особою обстановки і умов, що зумовлюють пропонування або одержання хабара, щоб потім викрити того, хто дав або взяв хабара. Ґрунтуючись на цьому визначенні, можна припустити, що на той час законодавець під провокацією злочину розумів свідоме створення особою обставин і умов, що зумовлюють вчинення злочину, щоб потім викрити того, хто його

вчинив. Наведене визначення дозволяє виокремити такі суттєві характеристики провокації злочину: об'єктивні – а) створення особою обставин і умов, що зумовлюють вчинення злочину, та суб'єктивні – б) свідоме діяння; в) наявність спеціальної мети викрити того, хто вчинив злочин.

Такий самий підхід до розуміння поняття провокації злочину було збережено і в КК України 2001 р. Загальна дефініція цього поняття, як і раніше, була відсутня, але у ст. 370 КК («Провокація хабара») передбачалося таке визначення: «Провокація хабара, тобто свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування або одержання хабара, щоб потім викрити того, хто дав або взяв хабара». Якщо не брати до уваги заміну слів «посадовою» на «службовою» та «обстановки» на «обставин», то порівнювані дефініції можна визнати ідентичними. Пізніше ситуація змінилася. Спочатку Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI ст. 370 КК була викладена у новій редакції, у якій поряд із поняттям хабара містилася вказівка і на неправомірну вигоду. Суттєвих характеристик самої провокації ці зміни не торкнулись. У 2013 р. побачила світ ще одна нова редакція ст. 370 КК: «Провокація підкупу, тобто свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди, щоб потім викрити того, хто пропонував, обіцяв, надав неправомірну вигоду або прийняв пропозицію, обіцянку чи одержав таку вигоду»¹. Ця дефініція відрізняється більшою деталізацією, але суттєвих ознак самої провокації, як і раніше, законодавець не зачепив. Під нею так само у КК розуміли свідоме створення особою обставин і умов, що зумовлюють вчинення злочину, щоб потім викрити того, хто його вчинив. Ситуація кардинально змінилась у зв'язку з прийняттям Закону України

¹ Див.: Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 18 квітня 2013 р. № 221-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 10. – Ст. 119.

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» від 12 лютого 2015 р. № 198-VIII, яким абз. 1 ч. 1 ст. 370 КК було викладено знову у новій редакції: «Провокація підкупу, тобто дії службової особи з підбурення особи на пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди, щоб потім викрити того, хто пропонував, обіцяв, надав неправомірну вигоду або прийняв пропозицію, обіцянку чи одержав таку вигоду». Відкинувши специфіку злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, можна отримати таке визначення: провокація злочину – це дії з підбурення особи на вчинення злочину, щоб потім викрити того, хто його вчинив. Порівнюючи його з попереднім, слід визнати, що законодавець на сьогодні вважає зайвою вказівку на свідоме діяння, а суб'єктивні ознаки провокації злочину обмежив наявністю спеціальної мети – викрити того, хто вчинив злочин. Більш суттєві зміни торкаються об'єктивних ознак. Тепер це вже не створення особою обставин і умов, що зумовлюють вчинення злочину, а дії з підбурення особи на вчинення злочину.

Зміни у розумінні правової природи провокації злочину раніше вже були окреслені у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 р. Зокрема, у ч. 3 ст. 271 КПК передбачено таке положення: «Під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою її подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, як би слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем». У цій нормі міститься пряма вказівка на підбурювання, що відіграє роль уточнення до поняття провокації. У зв'язку із цим провокація повинна розумітися лише як підбурювання. Проте далі за текстом йдеться про допомогу та сприяння особі вчинити злочин із

боку підбурювача. Якщо взяти до уваги розподіл ролей між співучасниками, що покладений в основу поділу їх на види у ст. 27 КК, то допомога (сприяння) є характерною ознакою пособницьких діянь. Така вказівка дозволяє припустити і пособництво з боку провокатора, але це вступає у протиріччя з попереднім обмеженням провокації лише формою підбурювання. Зрозуміло, що процесуальні норми, які містяться у КПК, не мають своїм завданням визначення понять, віднесених до компетенції кримінального права. Утім, кримінальне право тісно пов'язане з кримінальним процесуальним правом, що зумовлює системний взаємозв'язок норм цих галузей права. У такій системі термінологія має узгоджуватися, щоб унеможливити неоднакове застосування на практиці правових норм.

Отже, сучасне розуміння правової природи провокації злочину у законі про кримінальну відповідальність ґрунтується на тому, що такі діяння, по суті, є підбурюванням до злочину, а у кримінальному процесуальному законодавстві міститься вказівка на підбурювання та пособництво. За таких умов слід визнати, що законодавець розуміє провокацію тільки як підбурювання до злочину. Такий висновок випливає з того, що: по-перше, провокація злочину належить до понять матеріального права, у зв'язку із чим вихідним повинно бути розуміння цього поняття у кримінальному праві; по-друге, тлумачення цього терміна у кримінальному процесуальному праві є суперечливим, що не дозволяє брати його за основу. На підставі вищезазначеного слід визнати, що положення ч. 3 ст. 271 КПК є недосконалими та потребують відповідних змін.

Окремо слід відзначити, що у КК 2001 р. законодавець використовує поняття провокації не лише стосовно злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Так, у ст. 258 КК («Терористичний акт») йдеться про мету провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, а у статтях 443 («Посягання на життя представника іноземної держави»), 444 («Злочини проти осіб та установ, що

мають міжнародний захист») КК – про мету провокації війни чи міжнародних ускладнень. У зв'язку з останніми змінами до ст. 370 КК виникає питання і щодо розуміння провокації в указаних статтях.

У доктрині кримінального права склалися різні підходи щодо визначення поняття провокації злочину. Більшість науковців займає позицію, що під провокацією злочину слід розуміти підбурювання особи до злочину з метою викриття її в майбутньому². Категорично не погоджується із цим С. М. Радачинський, вважаючи, що провокація у будь-якому випадку не є підбурюванням до вчинення злочину³. Схожу позицію займає також В. О. Навроцький, який стверджує, що пропозиція хабара з метою викриття хабарника не є схиланням до злочину. Таке рішення автор обґрунтовує тим, що хабарник не може вчинити злочин, адже його дії є контрольованими⁴. Ще далі йде у своїх висновках І. А. Гельфанд. Науковець досліджував провокацію хабара, але враховуючи, що цей злочин є окремим випадком провокації злочину, пропонує висновки стосуються і правової природи провокації злочину у цілому: «Провокація хабара є настільки своєрідним злочином, що дії, які входять до цього поняття, не охоплюються поняттям підбурювання до давання або одержання хабара і не містять у собі ознак будь-якого іншого злочину»⁵. О. В. Говорухіна взагалі вважає, що провокація має власні характеристики, які відрізняються від інституту співучасті у злочині⁶.

² Див., наприклад: Гришаев П. И. Соучастие по уголовному праву / П. И. Гришаев, Г. А. Кригер. – М. : Госюриздат, 1959. – С. 148; Светлов А. Я. Ответственность за должностные преступления / А. Я. Светлов. – К. : Наук, думка, 1978. – С. 240; Трайнин А. Н. Учение о соучастии / А. Н. Трайнин. – М. : Юриздат НКЮ СССР, 1941. – С. 103; Шаргородский М. Вопросы общей части уголовного права (законодательство и судебная практика) / М. Шаргородский. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1955. – С. 149.

³ Див.: Радачинский С. Н. Ответственность за провокацию взятки либо коммерческого подкупа : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / С. Н. Радачинский ; Ростовс. ЮИ МВД России. – Ростов-н/Д, 1999. – С. 19.

⁴ Див.: Навроцький В. Провокація хабара, як можливий спосіб боротьби з корупцією / В. Навроцький // Вісн. Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 1998. – Вип. 4 (15). – С. 159.

⁵ Гельфанд І. А. Хозяйственные и должностные преступления в сельском хозяйстве / И. А. Гельфанд. – К. : РИО МВД УССР, 1970. – С. 244.

⁶ Див.: Говорухина Е. В. Понятие и правовые последствия провокации в уголовном праве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Е. В. Говорухина ; Ростовс. ЮИ МВД России. – Ростов-н/Д, 2002. – С. 20.

В. Д. Іванов пропонує провокаторів притягувати до відповідальності як підбурювачів або організаторів⁷, визнаючи тим самим, що провокація злочину можлива не лише у формі підбурювання до злочину, а й у формі організаційних дій. Погоджується з такими висновками й О. А. Арутюнов, пояснюючи, що після введення до кримінального законодавства фігури організатора діяльність провокатора може мати не лише підбурювальний, а й організаційний характер⁸. А. А. Мастерков вважає, що провокація злочину може бути вчинена не лише у формі підбурювання, а й шляхом організації злочину або пособництва у злочині⁹. Критично ставиться до можливості визнання провокації злочину пособництвом О. І. Альошина, але при цьому визнає, що виконання пособницьких дій у процесі провокації цілком припустиме. Науковець вважає, що провокаційна діяльність може відповідати двом видам співучасті – підбурюванню або організації злочину, але її не слід обмежувати лише рамками інституту співучасті у злочині, тому що вона може бути прихованою¹⁰.

Отже, дослідження правової природи провокації злочину у науці кримінального права ще тривають, а дискусії із цього питання не завершилися.

Виявлення сутності провокації злочину виходить за межі дослідження у представлений роботі, тому за вихідне буде взято визначення, що є найбільш поширеним на сьогодні. Тобто під провокацією злочину будемо розуміти підбурювання до злочину. Таку позицію займає законодавець, і такий підхід підтримується більшістю науковців¹¹.

Таким чином, будемо виходити з того, що із зовнішнього боку діяння провокатора нічим не відрізняється від дій підбурювача. Наслідки його дія-

⁷ Див.: Іванов В. Д. Предупреждение и пресечение органами внутренних дел подготавливаемых преступлений : учеб. пособ. / В. Д. Иванов. – Хабаровск : Хабаров. ВШ МВД СССР, 1984. – С. 31.

⁸ Див.: Арутюнов А. А. Соучастие в преступлении / А. А. Арутюнов. – М. : Статут, 2013. – С. 227.

⁹ Див.: Мастерков А. А. Уголовно-правовые и криминологические аспекты провокационной деятельности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. А. Мастерков ; Дальневосточн. гос. ун-т. – Владивосток, 2000. – С. 24.

¹⁰ Див.: Альошина О. І. Провокація злочину (кримінально-правове дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. І. Альошина ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2007. – С. 10.

¹¹ Примітка. Це зовсім не означає, що автор цієї публікації остаточно визначився щодо правової природи провокації злочину. Утім, для подальшого аналізу обійтися без дефініції вказаного поняття неможливо, а обсяг та тема дослідження не передбачають заглиблення у заявлену проблематику.

льності ті самі, що і для підбурювача: створення у співучасника рішучості на вчинення злочину. Відмінність проявляється тільки в одному – спеціальній меті, яку переслідує провокатор – викритті співучасника. Сам злочин для провокатора є тільки засобом викриття тієї особи, в якій він викликав рішучість на вчинення злочину.

Про можливість добровільної відмови провокатора у науці не склалося єдиної думки. Так, К. О. Панько пише: «В діях провокатора немає і не може бути добровільної відмови, бо із самого початку діяльності він має за мету викрити всіх співучасників, тому і здійснює суспільно небезпечні дії – схиляє до вчинення злочину»¹². О. В. Пушкін, навпаки, стверджує, що провокатор також має право на добровільну відмову, але при цьому така відмова «... разом із загальними положеннями повинна припускати відмову від первинного задуму»¹³. Наведений аргумент не можна визнати вдалим, оскільки добровільна відмова будь-кого із співучасників припускає відмову від первинного наміру. Проте це зовсім не означає, що слід заперечувати можливість добровільної відмови провокатора. Така відмова, зважаючи на специфіку діяльності провокатора, в деяких випадках обмежена певними чинниками, але повністю виключити її не можна. Наприклад, В. В. Безуглов вважає, що така відмова може мати місце лише шляхом успішного спонукання провокованого до добровільної відмови. «Усі інші способи запобігання злочину, – пише автор, – не усувають суспільної небезпечності вчинених раніше провокаційних дій, оскільки тягнуть кримінальну відповідальність провокованого»¹⁴.

Із цим необхідно погодитися лише частково. Дійсно, притягнення до відповідальності спровокованої особи свідчить про досягнення поставленої провокатором мети – викриття особи. Проте будь-яке обмеження форм доб-

¹² Панько К. А. Добровольный отказ от преступления по советскому уголовному праву / К. А. Панько. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1975. – С. 122.

¹³ Пушкін А. В. Подстрекательство к совершению преступления : дис... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Пушкін ; Юрид. институт МВД РФ. – М., 1995. – С. 198.

¹⁴ Безуглов В. В. Особенности ответственности при добровольном отказе соучастников / В. В. Безуглов // Вопросы юридической техники в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве : сб. науч. ст. – Ярославль : Изд-во Ярослав. гос. ун-та им. П. Г. Демидова, 1997. – С. 128.

ровільної відмови провокатора злочину повинно ґрунтуватися на приписах закону про кримінальну відповідальність. Подібних приписів не знає не тільки кримінальне законодавство України: вони були відсутні й у КК України 1960 р. Причому така ситуація була характерною для всього кримінального законодавства радянського періоду. У зв'язку із цим у літературі зазначалося, що закон про кримінальну відповідальність фактично створює базу для провокаційних дій співробітників правоохоронних органів. Останні провокують певних осіб на вчинення злочину, а потім запобігають його вчиненню¹⁵. При цьому їм вдається фактично «створити» злочин та злочинця, притягнути останнього до кримінальної відповідальності, а самим уникнути такої відповідальності на підставі норм про добровільну відмову.

Звісно, що така ситуація викликала багато запитань. Так, останнім часом активно обговорювалося питання про правомірність застосування провокаційних дій у практиці правоохоронних органів. Висловлена навіть пропозиція про легалізацію деяких видів провокаторських дій. Приміром, В. О. Навроцький пропонував свого часу виключити ст. 171 («Провокація хабара») з КК України 1960 р. і доповнити нормативні документи, що регламентують оперативно-розшукову діяльність, положеннями, які передбачали б можливість проведення операцій з контрольованої провокації хабара. Автор стверджував, що такі діяння не є схилянням до злочину, оскільки підбурюваний насправді не зможе вчинити злочин¹⁶. Наведена позиція викликає заперечення. Загальновідомо, що одержання неправомірної вигоди (раніше – хабара) вважається закінченим із моменту, коли особа отримала хоча б частину неправомірної вигоди. Отже, у більшості випадків злочин все-таки буде закінчений. Інша справа, що правоохоронні органи, які здійснюють контроль за наданням неправомірної вигоди, забезпечать неможливість розпорядження

¹⁵ Див., наприклад: Арутюнов А. А. Соучастие в преступлении. – С. 229.

¹⁶ Див.: Навроцький В. О. Провокація хабара як можливий спосіб боротьби з корупцією / В. О. Навроцький // Вісник Акад. прав. наук України. – Х. : Право, 1998. – Вип. 4. – С. 159.

отриманими цінностями, але для цього складу можливість розпорядження майном не є умовою визнання злочину закінченим.

Крім того, легалізація провокаційних дій відкриє в державі «полювання на відьом». Правоохоронним органам буде надана можливість винаходити методи, що з найбільшою ймовірністю викликать бажання у підбурюваного одержати неправомірну вигоду. Широке впровадження у практику роботи правоохоронних органів провокаційних дій призведе до того, що діяльність правоохоронців межуватиме зі свавіллям.

Звісно, що законодавець уже зробив позитивні кроки у напрямку боротьби із цим ганебним явищем, заборонивши провокацію злочину у ст. 271 КПК. Утім, суперечливість подібних нормативних приписів значно знижує їх ефективність.

Таким чином, слід визнати, що легалізація провокації злочину не є доцільною, і що нормативне регулювання питання про добровільну відмову провокатора злочину на сьогодні є недосконалим та потребує змін.

На провокатора поширюються норми про підбурювача до злочину, у тому числі й норми про добровільну відмову, що передбачені ст. 31 КК. При цьому добровільна відмова провокатора повинна відповідати всім ознакам добровільної відмови співучасника злочину, під якою слід розуміти своєчасне усунення особою за своєю волею особистої участі у злочині внаслідок прийнятого нею остаточного рішення, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця¹⁷. Слід відмітити, що наслідком добровільної відмови підбурювача до злочину та провокатора повинно бути обов'язкове відвернення злочину у будь-якому випадку, адже у ч. 3 ст. 31 КК указано, що у такому разі виконавець підлягає кримінальній відповідальності за готування до злочину або за замах на злочин, залежно від того, на якій із

¹⁷ Детальніше див.: Гродецький Ю. В. Поняття добровільної відмови співучасника / Ю. В. Гродецький // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. – Х. : Право, 2011. – С. 233.

цих стадій його діяння було припинено. Отже, варіанти добровільної відмови підбурювача та провокатора, за яких злочин може бути закінчений, законодавець взагалі виключає.

Таким чином, відповідно до ч. 2 ст. 31 КК можна виокремити два варіанти усунення особистої участі у злочині для провокатора: 1) відвернення вчинення злочину; 2) своєчасне повідомлення відповідних органів державної влади про злочин, що готується або вчиняється. У другому випадку злочин також повинен бути відвернений. Утім, чи керується при цьому провокатор справжнім бажанням відвернути вчинення злочину? Для нього насправді головним є інше – притягнення спровокованої ним особи до кримінальної відповідальності. Цього можна досягти як при закінченому злочині, так й при незакінченому. В останньому випадку провокатор досягає своєї мети – викриття особи та підлягає звільненню від кримінальної відповідальності на підставі ст. 31 КК. Уявляється, що це не відповідає принципу справедливості, на якому побудована вся правова система.

Якщо провокатор «викликав» злочин та «створив» злочинця, то усуненням своєї участі у злочині мусить стати нейтралізація ним злочинних факторів, які він викликав. З одного боку, це повинно бути відвернення злочину, а з другого – своєчасне створення підстав для звільнення спровокованої особи від кримінальної відповідальності. Сукупності зазначених чинників можна досягти лише в один спосіб – переконати спровоковану ним особу припинити за своєю волею готування до злочину або замах на злочин. Тільки так можна нейтралізувати для даної особи негативні кримінально-правові наслідки участі в учиненні злочину. Для різних видів співучасників, яких спровокували до співучасті у злочині, конкретні форми добровільної відмови можуть мати свою специфіку. Так, для виконавця злочину – це безпосереднє припинення діянь з готування до злочину або замаху на злочин. Для спровокованих організатора, підбурювача чи пособника це повинно бути передбачене законом усунення своєї участі у злочині, що матиме наслідком припинення злочину.

Вище було зазначено, що існуючі у КК положення про добровільну відмову співучасників злочину не вирішують питання добровільної відмови провокатора належним чином і у зв'язку із цим підлягають вдосконаленню. У літературі вже були висловлені щодо цього певні пропозиції. Так, О. І. Альошина пропонує ст. 31 КК доповнити ч. 4 такого змісту: «Не визнається добровільною відмовою організатора або підбурювача відвернення вчинення злочину або своєчасне повідомлення ними відповідних органів державної влади про злочин, що готується або вчиняється, якщо у такий засіб зазначені особи намагалися досягнути провокаційної мети викриття іншого співучасника або заподіяння йому матеріальної чи нематеріальної шкоди»¹⁸. Позитивне у цілому прагнення науковця вирішити досліджувану проблему потребує певного уточнення. У процитованому положенні акцент зроблено на випадки, коли діяння провокатора не можна визнавати добровільною відмовою. При цьому виникає запитання: чи може взагалі провокатор добровільно відмовитися від злочину? Уявляється, що позбавляти його такої можливості недоцільно. Зрозуміло, що О. І. Альошина цього і не пропонує, адже із запропонованої норми випливає, що у випадку відвернення вчинення злочину або своєчасного повідомлення відповідних органів державної влади про злочин, що готується або вчиняється, без провокаційної мети діяння провокатора слід визнавати добровільною відмовою. Інша справа, що сама логіка такої норми викликає заперечення.

Історія розвитку норм про добровільну відмову знає невдалі приклади нормативних формулювань з подібною логікою. Так, у КК України 1960 р. норми про добровільну відмову були передбачені в одній статті 18: «Особа, яка добровільно відмовилася від доведення злочину до кінця, підлягає кримінальній відповідальності лише в тому разі, коли фактично вчинене нею діяння містить склад іншого злочину». У літературі неодноразово вказувалося на

¹⁸ Альошина О. І. Провокація злочину (кримінально-правове дослідження) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. І. Альошина ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2007. – С. 155.

недосконалість цього положення, тому що складалося враження, що у статті про добровільну відмову йдеться про притягнення до кримінальної відповідальності, хоча насправді ці положення спрямовані на заохочення особи до припинення злочину та звільнення її від кримінальної відповідальності. Формулювання правової норми, у першу чергу, повинно передавати основну ідею, що у ній закладена. Акцент на іншому може заважати правильному розумінню цієї норми та знизити на практиці її ефективність.

Уявляється, що норми про добровільну відмову головним чином повинні спрямовуватися на вирішення питань про підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності. Це має бути на першому місці. Якщо дотримуватися цієї логіки, то положення про добровільну відмову провокатора злочину із правильними акцентами, що зможуть адекватно передати правове значення цих положень, повинні бути сформульовані у такий спосіб: *«Добровільна відмова провокатора злочину може бути здійснена лише шляхом схвалення спровокованого ним співучасника злочину до добровільної відмови від вчинення злочину. У такому разі інші співучасники, які добровільно не відмовились від участі у злочині, підлягають кримінальній відповідальності за готування до злочину або за замах на злочин, залежно від того, на якій із цих стадій їх діяння було припинено»*. Даними приписами слід доповнити ст. 31 КК, розмістивши їх у частині четвертій.

Таке рішення, по-перше, врегулює питання добровільної відмови провокатора злочину, і, по-друге, зробить абсолютно недоцільним провокацію злочину як метод боротьби зі злочинністю у практиці правоохоронних органів.

Гродецкий Ю. В. Добровольный отказ провокатора преступления

Исследуются проблемы добровольного отказа провокатора преступления и предлагаются пути их решения. Сформулированы предложения по дополнению ст. 31 УК Украины положениями о добровольном отказе провокатора преступления.

Ключевые слова: добровольный отказ, провокатор преступления, провокация преступления.

Grodetskiy Y. V. Voluntary refusal provocateur crime

The problems of voluntary refusal provocateur crime are studied. The problems are developed. The proposals to supplement the art. 31 of the Criminal Code of Ukraine provisions on voluntary refusal of the provocateur crime are formulated.

Key words: *voluntary refusal, provocateur crime, provocation crime.*